

EGİTİM GEREKSİNİMLERİNİN SAPTANMASI

Dr. Mahmut TANDOĞAN

Giriş

Eğitim gereksinimlerinin saptanması genel bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın genel oluşundan bahsederken bütün alanlara uygulanabilecek bir yaklaşım olduğu kastedilmek istenmiştir. Daha açık bir ifade ile, eğitim gereksinimlerinin saptanması yaklaşımı genel eğitim alanına, mesleki-teknik eğitime, endüstriye ve diğer sektörlere uygulanmaktadır.

1 — Gereksinme Nedir?

Kaufmana göre gereksinme bugünkü (mevcut) durum ile olması istenen durum arasındaki boşluk demektir. Örneğin, aç bir insanın mevcut durumu aç oluşu dur. Bu insan için olması beklenen durum yiyecek temin etmesi, birşeyler yemesidir. Bu kişinin mevcut durumu ile olması gereken durumu arasında bir boşluk vardır. Bu boşluğa gereksinme diyoruz. Elbisesi eskimiş olan bir insanın mevcut durumu elbisesinin eski oluşudur. Bu insan için arzu edilen, beklenen durum yeni bir elbiseye sahip olmaktır. Kişinin mevcut durumu ile olması beklenen durumu arasında bir boşluk vardır. Bu gereksinmelidir. Misalleri çoğaltmak mümkündür.

2 — Eğitim Gereksinmesi Nedir?

Gereksinmenin genel tanımından hareket ederek veya gereksinme tanımını eğitim alanına indirgeyerek eğitim gereksinmesini tanımlamaya çalışacağız. Örneğin Lise ikinci sınıf cebir dersini ele alalım. X lisesi ikinci sınıfta okutulan cebir dersinde öğrenci başarısı düşük olsun. Bu sınıfın mevcut (bugünkü) durumu öğrenci

başarısının düşük oluşudur. İstenen veya beklenen durum ise öğrencilerin başarı düzeyinin yükseltilmesidir. Sınıfın bugünkü durumu ile olması beklenen durumu arasında bir boşluk vardır. Bu eğitim gereksinmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir örnek: Y meslek - lisesi birinci sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerini etkin olarak uyguluyamadıklarını varsayalım. Mevcut durum öğretmenlerin çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini etkinlikle uygulayamamalarıdır. İstenen - beklenen durum ise bu yöntem ve tekniklerin öğretimde kaliteyi yükseltmek amacıyla etkinlikle uygulanmasıdır. Mevcut durum ile olması beklenen durum arasında bir boşluk vardır. Buna biz eğitim gereksinmesi diyoruz. O halde eğitim gereksinmesi eğitim-öğretimde mevcut (bugünkü) durum ile olması istenen-beklenen durum arasındaki boşluktur. Bu boşluğun doldurulması eğitim gereksinmesinin saptanması ile olanaklıdır.

II. Eğitim Gereksinmesinin Saptanması :

Eğitim gereksinmesinin saptanmasında uygulanan bir takım modeller vardır. Burada izlenecek model Florida Devlet Üniversitesi, Eğitim Araçlarının Desenlenmesi ve Değerlendirilmesi Merkezi, (CEDE) tarafından uygulanan model esas alınarak yazar tarafından geliştirilen modeldir. Bu modelde izlenen basamakları şöyle sıralayabiliriz:

- A. Problemin Saptanması
- B. Mevcut (bugünkü) durum ve olması istenen (beklenen) durum saptanması
- C. Mümkün olan çözüm yollarının Aranması-Seçilmesi
 - 1) Sistemler yaklaşımı
 - 2) Problem çözümü teknikği

1. Sistemler Yaklaşımı :

- a) Fonksiyon Analizinin yapılması
- b) Beceri analizinin yapılması
- c) Özel amaçların yazılması
- d) Değerlendirme araçlarının geliştirilmesi
- e) Araç ve gereçlerin seçimi ve değerlendirilmesi
- f) Öğretim sırasının saptanması
- g) Öğretim meteryallerinin geliştirilmesi sırasındaki değerlendirme (formative evaluation)

EĞİTİM GEREKSİNİMLERİNİN SAPTANMASI

- h) Geliştirilen öğretim paketinin değerlendirilmesi (summatif değerlendirme)
1) Raporun yazılması ve ilgililere sunulması,

A. Problemin Saptanması

Eğitim gereksinmesinin saptanmasında ilk aşama problemin genel olarak saptanması veya ifade edilmesidir. Problemin saptanmasına ilişkin iki örnek aşağıda verilmiştir.

Birinci Örnek: Z Lisesi edebiyat kolu, ikinci sınıf

Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrenci başarısının düşük olduğu saptanmıştır.

İkinci Örnek : X fabrikasında çalışan işçilerin verimlerinin düşük olduğu iş kazalarının oranının yüksek olduğu, işveren ve işçilerin bu durumdan memnun olmadıkları saptanmıştır.

B. Mevcut (bugünkü) Durum ile olması beklenen (istenen) Durumun Saptanması :

Problem genel hatları ile saptandıktan veya ifade edildikten sonra, bu aşama esas alınarak, mevcut durumun ve olması istenen durumun saptanmasına gidilir. Problem genel olarak ifade edildiği halde, mevcut durumun ve olması istenen durumun saptanmasında ayrıntılara inilir. Mevcut durum ve olması istenen durum iki ayrı blok şeklinde ifade edilir. Mevcut durumun saptanmasında kaynaklara veya araştırma sonuçlarına dayanmak gerekir. İstenen veya beklenen durumun saptanmasında ise bir hedef-süre konması zorunludur. Aşağıda bu konularla ilgili hipotetik örnekler verilmiştir.

Örnek 1

Mevcut (Bugünkü) Durum

1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Bürosu tarafından liselere ilişkin olarak yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre:

1. Ankara'nın X lisesi Fen kolu,
(Geometri 1 dersinde;

a) öğrenci başarı oranının %50 olduğu saptanmıştır.

Olması İstenen (Beklenen) Durum :

1983-84 öğretim yılı sonunda;

1. Ankaranın X lisesi fen kolu geometri 1. dersinde;

a) Öğrenci başarı oranı, derse ilişkin olarak verilecek yıl sonu testlerine yansımış olarak, % 80'e çıkarılacaktır.

Örnek 2

Mevcut (Bu günkü) Durum

1978 yılında KİSAN tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre;

1. KİSAN Kimya işletmelerinde;
 - a) İşçilerin veriminin %60 olduğu,
 - b) İş kazaları oranının %15 olduğu, saptanmıştır.

Olması İstenen (Beklenen) Durum):

1984-85 iş yılı sonunda:

1. KİSAN Kimya işletmelerinde;
 - a) İşçilerin verimi randıman kayıt çizelgelerine yansıtacağı üzere, %85'e çıkarılacaktır.
 - b) İş kazalarının oranı, iş kazası kayıt-raporlarına, yansımış olarak, %1'e indirilecektir.

Örnek 1 ve 2 de görüleceği üzere; mevcut (bugünkü) durum saptanırken bir kaynağa veya araştırma sonuçlarına dayanılmaktadır. Örneğin birinci örnekte olduğu gibi;

"1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Bürosu tarafından liselere ilişkin olarak yapılan araştırma sonuçlarına göre" saptanan mevcut (bugünkü) durumun bir kaynak veya araştırma sonuçlarına dayalı olması gerekmektedir.

Olması istenen (beklenen) durumun saptanmasında ise bir hedef-süre konmaktadır. Bu, mevcut durum ile olması beklenen durum arasındaki boşluğun (eğitim gereksinmesi) doldurulması, eğitim gereksinmesinin giderilmesi için zorunludur. İkinci örneği ele alalım;

Olması istenen (beklenen) sütünde: "1984-85 İş Yılı Sonunda" ifadesi Mevcut Durum ile Olması İstenen Durum arasındaki boşluğun doldurulması için konulan hedef-süre dir.

Mevcut durum ve beklenen durum saptanmasında ayrıntılara inildiğine değinilmişti. Bu ayrıntıların sayısal olarak, %de olarak belirtilmesi esastır. Bu durum I ve II örnekte görülmektedir.

C) Mümkün Olan Çözüm Yollarının Aranması - Seçilmesi

Eğitim gereksinmelerinin saptanmasının bu aşamasında, Mevcut Durum ile Bugünkü Durum saptandıktan sonra, aradaki boşluğu (eğitim gereksinmesi) doldurmak amacıyla çözüm yollarını arıyoruz. Boşluğu doldurmak, eğitim gereksinmesini gidermek için çözüm yolları nelerdir? Elde bulunan çözüm yolları hangileridir? Boşluğun doldurulmasında bu çözüm yolları ne derece etkin olur? Bu sorunların yanıtları bu aşamada verilemeye çalışılır. Mevcut çözüm yollarının "fayda - etkililik - fiat analizleri" yapıldıktan son-

EĞİTİM GEREKSİNİMLERİNİN SAPTANMASI

ra, duruma en uygun çözüm yoluna karar verilir. Eğitim gereksinimlerinin saptanmasında, günümüzde uygulanan çözüm yollarından biri "Problem Çözme Tekniği" dir,

Diğeri ise yazar tarafından bu konuya adapte edilmeye çalışılan "Sistemler Yaklaşımı"dır. Bugün, ikiyüze yakın herbiri ayrı bir yazara veya yazarlara ait "sistemler yaklaşımı" modeli bulunmaktadır. Burada verilen sistemler yaklaşımı modeli bu modellerden ayrı ve modellerin bazılarının sentezi veya adapte edilmiş şeklidir. (Banathy, Dick, Briggs v.s.)

Sistemler yaklaşımı özel bir durum için, mevcut koşullar altında en iyi çözüm yolunun arandığı, adım adım ilerlenen, bir karar verme sürecidir.

K A Y N A K Ç A

- Kaufman R.A. Betty O. Corrigan and D.L. Goodwin, "Analysis in Education" OPERATION PEP. San Mateo county California Department of Education, December, 1967 a.
- Kaufman R.A. Functional Analysis in Education. Operation Pep. San Mateo County (Calif), Department of Educatiin December 1967 b.
- Arthur D. Little, Inc. "Educational Needs in Montana" Superintendent of Puplic Instruction, state of Montana, December 1968.
- Kershaw J.A. and R.N. McKean "System Analysis and Education" RAND Corporation, Researh Memorandum october 1959.
- Kaufman R.A. and J.R. Harh, "Determining Educational Needs - An Overview" California state Department of Education, Bureau of Elementary and secondary Education PLEDGE Conference, october 1969.